

Boek van de maand

Jezus uitstralen, worden als Hij

C. van Dijk

In het afgelopen jaar verschenen twee boeken van ds. Jos Douma te Haarlem. Het boek *Jezus ontdekken. 33dagenboek* (in dit blad besproken in het meinumner van 2005) werd gevolgd door *Jezus uitstralen. Worden als Hij*.

Ook verscheen een klein boekje, afgeleid van *Jezus ontdekken*, met als titel: *Op weg naar Pasen. Jezus ontdekken in de 40dagentijd*. Dat laatstgenoemde boekje is een uitgebreid leesrooster voor de periode van veertig dagen voorafgaand aan het Paasfeest. Vrij lange schriftlezingen (ik probeer ze aan tafel aan het kroost voor te lezen) worden gevolgd door een korte meditatie. Ik zie af van een inhoudelijke bespreking van die meditaties, en eigenlijk van een bespreking van dit boekje, en beperk me verder tot *Jezus uitstralen*.

Jezus uitstralen is bedoeld als een vervolg op *Jezus ontdekken*. In het eerste boek ging het erom wie Jezus is. We moeten onder indruk van de Zoon van God komen, groeien in het kennen van Hem en zo in het omgaan met de drie-enige God.

Het tweede boek gaat verder. Het gaat vooral over de praktijk van het leven. Het wil stimuleren dat er gedragsveranderingen bij christenen plaatsvinden: worden als Hij, Hem uitstralen. Een christen wil en moet merkbaar met Christus leven.

Dit zijn geen onderwerpen die maar aan de marge van het christen-zijn staan. Nee, dit betreft de kern van gelovige-zijn. Het kennen van de enige ware God en de Messias die Hij gezonden heeft, dat is volgens de Here Jezus het eeuwige leven zelf (Joh. 17: 3). En dat eeuwige leven begint in dit leven. Zichtbaar en concreet.

De vraag is alleen of Douma de verbinding tussen Christus en de gelovige juist getroffen heeft.

Jezus' uitstraling

Aan de hand van 2 Korintiërs 3:18 (NBV) zet Douma het inleidende hoofdstuk op: 'Wij allen die met onbedekt gezicht de luister van de Heer aanschouwen, zullen meer en meer door de Geest van de Heer naar de luister van dat beeld worden veranderd.'

De schrijver zet in bij de uitstraling van Christus, een uitstraling of luister ('heerlijkheid', NBG-51) die gelovigen door het geloof ook kunnen en mogen uitstralen. Douma maakt duidelijk dat die uitstraling van Christus niet alleen heerlijkheid is. Hij haalt Jesaja 53 aan om duidelijk te maken dat ook gebrek aan schoonheid en lijden deel uitmaken van 'de indrukwekkende uitstraling van de Heer of de krachtige aantrekkelijkheid van Christus' (p. 11). En hij eindigt met de hoofdstelling: 'Hoe meer we kijken naar Jezus, des te meer zullen we lijken op Jezus' (p. 12). De uitstraling van Jezus is als de zon. Als jij in die zon gaat staan, zul je ook zelf door de Geest in staat zijn Hem uit te stralen.

Ongemerkt wordt hier christen-zijn versmald tot het uitstralen van Jezus. Is dat een adequate aanduiding van wat christen-zijn is of moet zijn? Ik betwijfel dat. De navolging van Christus is een aspect van het christelijk leven. Maar de beslissing of je in Christus bent, valt niet in de navolging, maar in de toe-eigening van zijn verzoenend werk.

Douma lijkt te menen dat het uitstralen van Jezus wel een adequate beschrijving van christen-zijn is. In elk geval is die uitstraling van mensen doel van zijn boek. Een christen moet zich laten 'raken door die krachtige en liefdevolle uitstraling'. Dan 'zullen we door de Geest in staat zijn om zelf ook uitstraling te hebben. Pas als we onder de indruk raken van de overweldigende schoonheid van Gods Zoon, zullen we door de Geest zelf ook ware en goede en mooie christenen worden, christenen met een krachtige en liefdevolle uitstraling' (p. 12).

Volgens mij kleven aan deze benadering bezwaren. Ergens voelt Douma dat aan, als hij, voordat hij in zijn boek verder gaat, aandacht vraagt voor drie mogelijke misverstanden. Het eerste misverstand is de idee dat een christen zichzelf moet optillen naar een hoger niveau van christen-zijn. Het tweede misverstand is het gevaar van activistisch drijven. We moeten van alles... En het derde misverstand is de gedachte dat we al op deze aarde volmaakte christenen kunnen zijn.

Wonderlijk dat je, als je een betoog opzet dat dergelijke bezwaren oproept, niet nog eens nadenkt of je misschien een afslag verkeerd genomen hebt.

Douma pareert de misverstanden met te zeggen dat de Here God geeft wat Hij vraagt. En dat concreet en praktisch onderwijs - dit en dat moet je doen - ook een kenmerk van het onderwijs van de Heiland was. En ten slotte zegt hij dat een christen verlangt naar volmaaktheid, die er op de nieuwe aarde pas helemaal is. Dat verlangen zet hem nu al tot vreugde en heiligheid aan, onder de leiding van Gods Geest.

Lijken op Jezus?

Heel het boek gaat uit van de stelling dat we moeten lijken op Jezus. Daar is volgens mij nog iets meer over te zeggen dan dat Douma doet. Zo schrijft hij aansprekend over onze uitstraling naar aanleiding van de uitstraling van Jezus. Maar de uitstraling bedoeld in 2 Korintiërs 3:18 ontstaat vooral doordat je in het geloof je blik vestigt op de verheerlijkte Christus in de hemel. Hij pleit voor je, Hij bidt voor je, Hij vervult je met zijn Geest. En dat is een veranderende kracht in jouw leven.

Bij Douma gaat dat samenvallen met de uitstraling van de aardse Jezus. Vandaar ook dat hij het lijden van de (aardse) Heiland apart moet inbrengen vanuit Jesaja 53. In 2 Korintiërs 3:18 gaat het nu juist om de heerlijkheid van de verheerlijkte Christus.

Als we geloven dat we door de Here veranderd worden naar het beeld van Christus, dan put ik daar hoop uit voor vandaag en voor de toekomst. God zal mij vernieuwen naar dat beeld. Eenmaal totaal, op de jongste dag. En vandaag al, door met zijn Woord en Geest op me in te werken. En me te veranderen.

En lijken op de aardse Jezus is dan voor mij niet het hele verhaal. Ik wil als mijn uitstraling vandaag ook zien: verwachting van de radicale vernieuwing naar het beeld van de hemelse Christus. En dat is iets waarvan je in dit leven maar een klein begin krijgt. En ja, dat kleine begin kun je verwoorden als: meer en meer gaan leven zoals Christus leefde. Hij heeft ons voorgedaan wat gehoorzaamheid is. Wat leven naar Gods wil is. Wat liefde voor de Here en je naaste is. Dat heeft Hij ons in volmaaktheid voorgedaan.

Maar daar ligt de nadruk niet op als ik mijn ogen richt op Jezus. Ik zie Hem als mijn Borg en Zaligmaker. Als ik kijk naar de Jezus in de evangeliën, lees ik niet primair over mijn Voorbeeld. Dan lees ik over mijn Verlosser. Hij doet dingen die ik - God zij geloofd - nooit hoef te doorstaan. Dat is centraler dan dat ik Hem zie als mijn Voorbeeld. Ik ben in dat kader ook te bang voor het moralisme dat daaruit kan voortkomen.

Ik besef dat Douma een andere aanvliegroute heeft: hij is meer bevreesd voor een minimaliseren van de heiliging. 'Dat is toch maar een klein begin, dat is niet belangrijk.' Nu ik over dit boek schrijf, heb ik het gevoel dat Douma en ik ieder aan een kant van een touw staan te trekken. Ik roep: 'Meer nadruk op rechtvaardiging.' Douma roept: 'Meer nadruk op heiliging.'

En de oplossing ligt in het werkelijk kennen van Christus zoals Hij Zich in zijn volle rijkdom geeft aan zijn volk.

Dat betekent altijd met twee woorden spreken. Rechtvaardiging en heiliging bijhouden. En naar mijn overtuiging moeten we dan beginnen waar we beginnen moeten: met de Heiland als onze Middelaar. Als Iemand die uniek is in zijn levensopdracht. Een 'Wat zou Jezus doen?'-spiritualiteit is me in dat verband te mager, en vraagt ook veel van je voorstellingsvermogen. Jezus is nooit zo oud geweest als ik nu ben. En Hij is nooit echtgenoot en vader geweest. Voor ons dagelijks gedrag hebben we Gods geboden gekregen, heel Gods Woord. En Gods Geest en ons gezond verstand. En ja, ook het voorbeeld van de Here Jezus.

Komt de heiliging er in dit leven dan bekaaid van af? Hoe klein is een klein begin? (Daarover schrijft ds. Hendriks trouwens in ditzelfde nummer.) Ik wil juist ruimte voor groei in dit concrete leven. En die ruimte krijgen we ook als we goed de Bijbel lezen.

De Bijbel tekent dat groeiproces, het vindt plaats in dit leven. Het begin is er hier en nu. Maar dan veelal in de vorm van het lijden. En niet van de heerlijkheid (door Douma vertaald als uitstraling). Filippenzen 3:9-10: in Christus ontvangen we een 'gerechtigheid, niet van onszelf, uit de wet, maar de gerechtigheid door het geloof in Christus, welke uit God is, op de grond van het geloof. (Dit alles) om Hem te kennen en de kracht zijner opstanding en de gemeenschap aan zijn lijden, of ik, aan zijn dood gelijkvormig wordende, zou mogen komen tot de opstanding uit de doden.'

Deze tekst tekent een proces in dit leven, een proces van navolging, en dan niet in het uitstralen van de heerlijkheid van de Christus uit ons sterfelijke, zondige vlees. Maar navolging in de zin van sterven aan jezelf, in het geloof dat de Here je zal oprichten.

Het proces van vernieuwing wordt in de Bijbel getekend als het afleggen van de oude mens en het aandoen van de nieuwe (Ef. 4; Kol. 3). En die nieuwe mens kun je vergelijken met, meten aan Jezus Christus zoals Hij hier op aarde leefde. Maar de Bijbel verbindt dat nieuwe ook aan het oude van Gods oorspronkelijke plan. De nieuwe mens beschrijft Paulus onder meer in Kolossenzen 3:10: de nieuwe mens aantrekken, 'die steeds vernieuwd wordt naar het beeld van zijn Schepper'. Douma vult dan aan: 'En wie anders dan Jezus is die nieuwe mens?' (p. 24). Maar dat is een conclusie van Douma. Paulus, die in dat hoofdstuk veel over Christus schrijft, maakt dat op dit punt niet zo expliciet. Want hij zegt zoveel meer over Christus.

Samenvattend: bij mij komt de vrees op dat we Jezus te veel gaan zien als ons na te volgen Voorbeeld. En ik denk dat we, als we om ons heen kijken in onze wereld en in de kerkgeschiedenis, vaak zien dat dergelijke nadruk kan leiden tot een versmalling, waarbij Christus als onze Middelaar onvoldoende tot zijn recht komt.

Douma weet dit alles en brengt het ook meermalen als correctie aan. Neem bijvoorbeeld het hoofdstukje 'Ik volg Jezus na'. Daar maakt Hij duidelijk dat Christus eerst door het geloof in je moet komen, wil je Hem kunnen navolgen. (Joh. 15:5: zonder Mij kun je niets doen). Maar ik mis telkens nadruk op het verzoenende werk van de Heiland. En de positie voor God die dat oplevert, nog voordat ik verander. Het gaat telkens over hoe wij reageren op Christus, in plaats van hoe Christus het voor ons volbracht heeft.

Geloven betekent dat ik afzie van mezelf en mijn eigen mogelijkheden. Me alleen aan de genade van God uitlever.

Douma gelooft dat ook, belijdt dat ook. Maar het doortrekt onvoldoende zijn boek, zodat je het gevoel houdt dat er veel moet, dat je een topchristen moet worden. Het is telkens meer: Christus *door* mij dan Christus *voor* mij.

Dat doortrekt vervolgens ook de rest van het boek. Er worden zeven uitstralingsmogelijkheden geschetst: liefde, vreugde, zachtmoedigheid, zwakheid, dienstbaarheid, rechtvaardigheid en wijsheid. Dat zijn dan telkens karaktertrekken van Jezus die de onze mogen worden. Bij alle goeds wat we in deze hoofdstukken aantreffen, (en dat is veel), blijft dezelfde hoofdlijn gevolgd.

Volgelingen van Jezus willen doorzichtig zijn tot op hun Heer (p. 44). Ik mis de notie dat we Jezus Christus verkondigen als Iemand die heel anders is dan wij, die iets unieks gedaan heeft, wat wij niet konden en nooit zullen of hoeven kunnen. En dat acht ik het meest wezenlijke wat er van mijn Heiland te zeggen valt: Christus en die gekruisigd.

Waar het boek het meest praktisch wordt, vind ik het ook het sterkst, en dat is het derde cluster van hoofdstukjes over zeven praktijksituaties. Hoe ben je nu echt en concreet christen op je werk, op school, in het verkeer, het huwelijk enz.? Daar maakt Douma duidelijk wat christelijke uitstraling doet, wat bereidheid om verantwoording te geven van de hoop die in je is, in de praktijk uitwerkt.

Hij tast naar het geheimenis van Efeziërs 5 over het christelijke huwelijk als spiegel van de liefde van God in de Here Jezus. Al mis ik hier een verwijzing van de liefde van Christus voor zijn gemeente, en het element van de onderdanigheid. Dat de man in deze spiegel Christus representeert en de vrouw de gemeente, ontbreekt.

Studie en meditatie

In het vierde en laatste zevental van hoofdstukjes behandelt Douma zeven geestelijke oefeningen. Hij begint bij de eenvoudige kerkgang. Goed, om zoiets gewoon beschreven te zien als een geestelijke oefening. Christus is daar naar zijn belofte aanwezig. Wel gaan bij mij de wenkbrauwen omhoog als hij schrijft: 'Zoek niet naar beleving, naar goede muziek of aanbidding, naar degelijkheid, naar Schriftgetrouwe exegese of praktisch toepasbare preken, maar zoek Christus, en al die andere dingen zullen je erbij gegeven worden' (p. 101). Ik kan weinig met een Christus die anders dan via schriftgetrouwe exegese tot ons komt. 'Zoek schriftgetrouwe exegese en je zult Christus ontvangen.' Dat lijkt me zuiverder.

Douma schrijft over omgaan met de Bijbel als de manier om Christus te leren kennen en te leren uitstralen. Daarin onderscheidt hij christocentrische bijbelstudie van christocentrische bijbelmeditatie. Bijbelmeditatie beschrijft hij dan in meer affectieve termen dan bijbelstudie. Over dat laatste zou meer te zeggen zijn. Maar dat vraagt een bespreking van zijn boek *Op het spoor van de meditatie. Biddend luisteren naar Gods Woord*. Dat voert nu te ver.

Iets van zijn meditatietechniek blijkt uit zijn propageren van het zogenaamde Jezus-gebed. Dat is een vorm van gebed die wordt aangetroffen in de oosters-orthodoxe traditie van het hesychasme: een eindeloos herhalen van het gebed: 'Here Jezus Christus, Zoon van God, ontferm u over mij.' Dat is daar een methode om leeg te worden en zo ontvankelijk voor het onmiddellijke werk van de Heilige Geest.

Douma verkort dat gebed tot het simpelweg biddend uitspreken van de naam 'Jezus'. 'Waar de heilige naam van Jezus wordt genoemd in een hart dat bidt, daar is bescherming en liefde en troost en ontferming en kracht en aanvaarding' (p. 112).

Het is een vorm waarbij ik geen vrede kan vinden. De Bijbel gaat ons niet voor in een dergelijke vorm van aanbidding. En we kennen het verschijnsel van eindeloze herhaling vooral uit tradities die de onze niet zijn: de oosters-orthodoxe bron, die wordt teruggevoerd op de mantra's van oosterse niet-christelijke godsdiensten. Die herkomst staat overigens niet vast, er is ook een lijn te trekken naar de woestijnvaders in de vroege kerk.

Al met al ligt hier meer stof voor studie dan voor meditatie. Ik kan geen rust vinden in een vorm van aanbidding die ik in de Schrift niet tegenkom, en waaraan de smaak en de geur van heidendom hangen. Als ik even op het internet rondsurf, kom ik zelfs mensen tegen die christelijke mantra's propageren... Ik kan dat niet los zien van een onchristelijk kader.

Douma sluit bewust aan bij de mystieke traditie die altijd in de kerk aanwijsbaar is geweest. En zo zie ik hier duidelijk aan het licht komen wat al in heel het boek min of meer zichtbaar is: *Jezus in ons* is belangrijker dan *de Christus buiten ons*.

Ik vrees dat bij het bewandelen van deze weg de focus die heet christocentrisch te zijn, in wezen antropocentrisch wordt. De Christus die Zich openbaart in de Schrift, kan zomaar worden ingeruild voor de Jezus die wordt ontmoet in de spirituele of mystieke ervaring.

Ik hoop van harte dat Douma nooit op dat punt komt. Ik hoop en bid dat zijn verkondiging vandaag en altijd de verkondiging van de Christus van de Schriften mag blijven. Er is geen grotere verlichting te vinden dan het licht van de Schrift.

Vandaag stel ik vast dat zijn benadering op zijn minst openstaat voor een dergelijke vergroeiing. Dat de Schrift bij hem wordt tot een middel om tot geestelijke ervaring te komen. En die ervaring is dan het wezenlijke.

Zelf zie ik juist in de Christus die van buiten mij tot me komt in 'het gewaad van de Schrift', de bevestiging van het meest wezenlijke wat er in Christus tot me gezegd wordt: dat ik vrijgesproken word, niet door een stem vanbinnen, maar door Gods vreemde vrijspraak van buitenaf.

Op die vrijspraak reageer ik vandaag in geloof, aanbidding en gehoorzaamheid, en ik verlang naar de heerlijkheid die Christus eigen is, en die Hij mijn deel wil laten zijn.

N.a.v.: Jos Douma, *Jezus uitstralen. Worden als Hij*, uitg. Kok, Kampen 2005. ISBN 90 435 1139 0. 128 pag. Prijs €12,90.